

Original Article

นิพนธ์ต้นฉบับ

ผลของการสร้างกระบวนการเรียนรู้ต่อการพัฒนาโรงเรียนเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ : กรณีศึกษาโรงเรียนแห่งหนึ่งในสังกัดกองกำกับ การตำรวจตระเวนชายแดนในจังหวัดสงขลา

วรรณิ จันทรสว่าง

ปิยะนุช จิตตุนนท์

พิมพ์พิศา ศักดิ์สองเมือง

ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุขศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

การวิจัยกรณีศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการสร้างกระบวนการเรียนรู้ต่อการพัฒนาโรงเรียนเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ประชากรที่ศึกษา คือ โรงเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ กลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนในสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนในจังหวัดสงขลาที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เลือกเจาะจงจากโรงเรียนที่มีความต้องการพัฒนาโรงเรียน จำนวน 1 แห่ง เครื่องมือในการวิจัย คือ กระบวนการการเรียนรู้ที่ใช้ในการพัฒนาโรงเรียนประกอบด้วย ขั้นตอนเตรียมความพร้อม โดยสร้างความเข้าใจในแนวคิดและขั้นตอนการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กับโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทอง ขั้นเรียนรู้จากการทำงานจริงตามกระบวนการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ และขั้นประเมินผลการพัฒนา เป็นการประเมินเพื่อรับรองเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลภายหลังสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามขั้นตอนที่กำหนด โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน และครูอนามัย การสังเกต และศึกษาเอกสารสนับสนุนการดำเนินงานและผลการประเมิน ตรวจสอบข้อมูล โดยใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้หลักการวิเคราะห์เนื้อหา

การศึกษา พบว่า คะแนนการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพหลังสร้างกระบวนการเรียนรู้เพิ่มขึ้น จากก่อนสร้างกระบวนการเรียนรู้ในทุกองค์ประกอบ ระดับการดำเนินงานในทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับดีมาก และโรงเรียนได้รับการรับรองเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทอง

คำสำคัญ:

การสร้างกระบวนการเรียนรู้ โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

บทนำ

โรงเรียนถือเป็นจุดเริ่มต้นการปลูกฝังพฤติกรรมสุขภาพของเด็กและเยาวชน⁽¹⁾ และเป็นสถานที่ที่ควรมีการส่งเสริมสุขภาพควบคู่ไปกับการศึกษา องค์การ

อนามัยโลกจึงเสนอแนะให้ประเทศต่าง ๆ พัฒนาโรงเรียนเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ⁽²⁾ ประเทศไทย มีการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพตั้งแต่ปี 2541 และประเมินโรงเรียนเพื่อรับรองเป็นโรงเรียนส่งเสริม-

สุขภาพ โดยแบ่งการรับรองเป็น 3 ระดับ คือ ทอง เงิน และทองแดง⁽³⁾ ผลประเมินโรงเรียนที่ผ่านมา มีโรงเรียนส่วนหนึ่งไม่ผ่านการรับรอง ซึ่งต้องพัฒนาโรงเรียนเพื่อให้ผ่านเกณฑ์ในระดับใดระดับหนึ่ง

กระบวนการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ ตัดสินใจเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหา และการสรุปบทเรียน จึงเป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้และก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน⁽⁴⁾ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาโรงเรียน จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาไปสู่โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพได้

โรงเรียนในสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน จัดตั้งขึ้นในถิ่นทุรกันดารห่างไกลคมนาคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสให้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน นอกจากให้การศึกษาแล้วยังส่งเสริมให้นักเรียนมีสุขภาพอนามัยที่ดี โดยจัดให้มีบริการอนามัยโรงเรียนแก่นักเรียน และเข้าร่วมโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ จังหวัดสงขลามิโรงเรียนในสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนจำนวน 9 แห่ง ในการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพปี 2550 มีโรงเรียนที่ไม่ผ่านการประเมิน จำนวน 3 แห่ง⁽⁵⁾ ผู้วิจัยจึงศึกษาผลของการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาโรงเรียนสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนในจังหวัดสงขลาที่ไม่ผ่านการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เพื่อประกอบการวางแผนพัฒนาโรงเรียนที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานให้เป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพได้

วิธีการศึกษา

การวิจัยกรณีศึกษาใช้กระบวนการมีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่นำไปสู่การปฏิบัติการ (participatory learning action) ประชากรที่ศึกษา คือ โรงเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ กลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนในสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนในจังหวัดสงขลาที่ไม่ผ่านเกณฑ์

มาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ 1 โรงเรียนเลือกเจาะจงจากโรงเรียนที่มีความต้องการพัฒนาโรงเรียนไปสู่โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โดยได้พิทักษ์สิทธิ์ด้วยการให้ข้อมูลการวิจัยแก่โรงเรียนก่อนตัดสินใจเข้าร่วมวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ คือ กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาโรงเรียนไปสู่โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและคณะทำงานของโรงเรียน ประกอบด้วย ชั้นเตรียมความพร้อม โดยประชุมคณะทำงานของโรงเรียนเพื่อสร้างความเข้าใจในแนวคิดและกระบวนการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทองเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ชั้นเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง เป็นการสร้างการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาโรงเรียน โดยมีผู้วิจัยเป็นวิทยากรกระบวนการ ประกอบด้วย 1) ประเมินตนเองตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของกรมอนามัย⁽³⁾ 2) กำหนดเป้าหมายการดำเนินงาน 3) ระบุประเด็น/ปัญหาที่ต้องปรับปรุงแก้ไข 4) กำหนดกิจกรรม/โครงการที่จะดำเนินการและ ผู้รับผิดชอบ 5) นำกิจกรรม/โครงการไปปฏิบัติ 6) ติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรม/โครงการ 7) ประเมินตนเอง 8) รับการประเมินเบื้องต้น และ 9) ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะในการประเมินเบื้องต้น และชั้นประเมินผลการพัฒนา เป็นการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของกรมอนามัย โดยคณะกรรมการประเมินระดับอำเภอ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพโรงเรียนของกรมอนามัย ประกอบด้วยการประเมินการดำเนินงานใน 10 องค์ประกอบ ได้แก่ นโยบายของโรงเรียน การบริหารจัดการโรงเรียน โครงการร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน การจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อสุขภาพบริการ

อนามัยโรงเรียน สุขศึกษาในโรงเรียน โภชนาการและอาหารปลอดภัย การให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม และการส่งเสริมบุคลากรในโรงเรียน การสรุปผลการประเมินโรงเรียน ประกอบด้วย ผลการประเมินในแต่ละองค์ประกอบแบ่งเป็น 4 ระดับ คือ ผ่านการประเมินขั้นดีมาก ดี พื้นฐาน และควรพัฒนาต่อไป และผลการประเมินเพื่อรับรองเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพแบ่งเป็น ผ่านเกณฑ์การประเมินระดับทอง เงิน ทองแดง และไม่ผ่านการประเมิน⁽³⁾

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้ 1) ผู้วิจัยได้พบผู้บริหารโรงเรียนและคณะทำงานของโรงเรียน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการสร้างกระบวนการเรียนรู้ บทบาทของผู้วิจัยและคณะทำงานของโรงเรียนในการพัฒนาโรงเรียนเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ 2) ดำเนินการสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามขั้นตอนที่กำหนด เป็นเวลา 7 เดือน โดยในระหว่างการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้กระตุ้น ติดตาม และสังเกตการดำเนินงานทุกเดือน ๆ ละ 1 ครั้ง 3) เก็บข้อมูลผลการดำเนินงาน และผลการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โดยใช้วิธีการสังเกต สัมภาษณ์ผู้บริหารและครูอนามัยขณะติดตามผลการดำเนินงานในแต่ละเดือน และภายหลังการประเมินโรงเรียน 1 ครั้ง สังเกตแบบมีส่วนร่วมขณะมีการประเมินโรงเรียน ศึกษาเอกสารสนับสนุนการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพใน 10 องค์ประกอบ ผลการประเมินโรงเรียนตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ทั้งการประเมินตนเอง การประเมินโรงเรียนเบื้องต้น และการประเมินของคณะกรรมการประเมินระดับอำเภอ

การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เอกสาร และการสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าคะแนน ระดับการประเมิน และการวิเคราะห์เนื้อหา ด้วยการนำเนื้อหาที่ได้จากสัมภาษณ์ สังเกต และเอกสารมาจัดแยกประเภทและสรุปผล

บริบทของโรงเรียนและสภาพการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพก่อนการสร้างกระบวนการเรียนรู้

โรงเรียนตั้งอยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบล เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลาง ในปีการศึกษา 2551 มีครูจำนวน 13 คน นักเรียนจำนวน 178 คน เป็นชาย 88 คน หญิง 90 คน โรงเรียนมีอาคารเรียนชั้นเดียว 2 หลัง รอบ ๆ อาคารเรียนมีต้นไม้สวนหย่อม และม้านั่งสำหรับนั่งพักผ่อน มีอาคารห้องพยาบาล 1 หลัง โรงอาหารและโรงครัว 1 หลัง และมีสนามฟุตบอล สนามวอลเลย์บอล สนามเปตอง

โรงเรียนไม่มีนโยบายส่งเสริมสุขภาพ แต่มีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับด้านสุขภาพ คือ ปลูกฝัง ส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี โรงเรียนไม่มีคณะกรรมการส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียน แต่มีครูอนามัยโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบงานด้านสุขภาพของโรงเรียน โรงเรียนมีการดำเนินงานเพื่อตอบสนองต่อนโยบายด้านสุขภาพของโรงเรียน ดังนี้ 1) ให้บริการอนามัยโรงเรียน ได้แก่ ตรวจสอบสุขภาพ ตรวจสอบสุขภาพช่องปาก ทดสอบสายตา และทดสอบการได้ยิน ให้แก่นักเรียนปีละครั้ง ให้วัคซีน ให้การรักษาพยาบาลเบื้องต้นในนักเรียนที่มีปัญหาสุขภาพและส่งต่อเพื่อรักษาในรายที่เกินขอบเขต 2) จัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อสุขภาพ โดยจัดให้มีสนามกีฬา จัดโครงการปลูกสวนหย่อม และไม้ยืนต้นและโครงการโรงเรียนสะอาด 3) พัฒนาทักษะส่วนบุคคลด้านสุขภาพของนักเรียน โดยจัดกิจกรรมให้ความรู้ จัดโครงการมือสะอาด สุขภาพดี จัดโครงการแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน จัดโครงการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ และจัดให้มีผู้นำนักเรียนด้านสุขภาพ และ 4) ส่งเสริมโภชนาการของนักเรียน โดยจัดหาน้ำดื่มที่สะอาดได้มาตรฐาน จัดให้มีการเฝ้าระวัง ภาวะโภชนาการของนักเรียน ด้วยการชั่งน้ำหนักวัดส่วนสูงภาคเรียนละ 2 ครั้ง ตรวจสอบภาวะขาดสารไอโอดีนปีละครั้ง จัดโครงการอาหารกลางวัน จัดนมให้นักเรียนดื่มทุกวัน จัดยาเม็ดเสริมธาตุเหล็กให้นักเรียน

ผลการศึกษา

การสร้างกระบวนการเรียนรู้ส่งผลให้โรงเรียนมีการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ดังนี้

1. ผลการดำเนินงานในภาพรวม พบว่า ก่อนสร้างกระบวนการเรียนรู้ โรงเรียนไม่ผ่านการประเมินเพื่อรับรองเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ภายหลังสร้างกระบวนการเรียนรู้ โรงเรียนได้รับการรับรองเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทอง

2. ระดับของผลการดำเนินงานในแต่ละองค์ประกอบ พบว่า ก่อนสร้างกระบวนการเรียนรู้ ผลการดำเนินงานผ่านในขั้นดีมาก 2 องค์ประกอบ คือ บริการอนามัยโรงเรียนและสุขศึกษาในโรงเรียน ผ่านในระดับดี 1 องค์ประกอบ คือ โภชนาการและอาหารปลอดภัย และอยู่ในขั้นควรพัฒนา 7 องค์ประกอบ คือ นโยบายของโรงเรียน การบริหารจัดการโรงเรียน โครงการร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน การจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อสุขภาพ การให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม และการส่งเสริมบุคลากรในโรงเรียน ภายหลังสร้างกระบวนการเรียนรู้ ผลการดำเนินงานในทุกองค์ประกอบอยู่ในขั้นดีมาก โดยมีการดำเนินงานในแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบ 1 นโยบายของโรงเรียน โรงเรียนได้แต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียน ประกอบด้วยครู 2 คน นักเรียน 2 คน ผู้ปกครองนักเรียน 5 คน อาสาสมัครสาธารณสุข 2 คน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข 4 คน และคณะกรรมการส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนได้ร่วมกันกำหนดนโยบายส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียน ดังนี้ 1) พัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเพื่อสุขภาพที่ดีของนักเรียน 2) นักเรียนได้รับการเฝ้าระวังสุขภาพประจำปี 3) นักเรียนได้ปฏิบัติสุขบัญญัติแห่งชาติ 4) นักเรียนได้บริโภคอาหารที่ถูกสุขลักษณะและปลอดภัย 5) นักเรียนและประชาชนได้ออกกำลังกายโดยโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง 6) นักเรียนมีสุขภาพจิตดีและปลอดภัยจากอุบัติเหตุ 7) นักเรียนมีความรู้ มีการพัฒนาด้านสุขภาพ 8) บุคลากรใน

โรงเรียนมีสุขภาพดี และ 9) บุคลากรและองค์กรในชุมชนร่วมกันพัฒนาปรับปรุงแก้ไขสุขภาพนักเรียน บุคลากรในโรงเรียนและชุมชน

และได้มีการประชาสัมพันธ์นโยบาย โดยจัดทำป้ายประกาศ แจงในที่ประชุมครู ที่ประชุมผู้ปกครอง และให้นักเรียนท่องจำในชั้นเรียน ส่วนกิจกรรม/โครงการส่งเสริมสุขภาพใช้วิธีแจ้งหน้าเสาธง เสียงตามสาย และจดหมายข่าว

องค์ประกอบ 2 การบริหารจัดการในโรงเรียน โรงเรียนได้วิเคราะห์ความสอดคล้องของกิจกรรม/โครงการที่ทำมาก่อนกับนโยบาย และเลือกกิจกรรม/โครงการที่สอดคล้องกับนโยบายมาดำเนินการต่อ พร้อมทั้งจัดประชุมครูเพื่อพิจารณากำหนดกิจกรรม/โครงการที่ต้องทำเพิ่มเติม ร่วมกับสอบถามความต้องการของนักเรียน โรงเรียนมีการบริหารจัดการโครงการส่งเสริมสุขภาพ โดยได้แต่งตั้งคณะทำงานรับผิดชอบงานในแต่ละองค์ประกอบ คณะทำงานแต่ละชุดประกอบด้วยครูและผู้นำนักเรียนส่งเสริมสุขภาพ และได้จัดทำแผนปฏิบัติงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ รวมทั้งติดตามและประเมินผลโครงการโดยผู้บริหาร ทั้งจากพูดคุยสอบถามอย่างไม่เป็นทางการและในการประชุมครูประจำเดือน โรงเรียนมีผู้นำนักเรียนส่งเสริมสุขภาพจำนวน 10 คน คัดเลือกจากนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ที่มีผลการเรียนดี ความประพฤติเรียบร้อย และมีจิตอาสา กิจกรรมที่ผู้นำนักเรียนปฏิบัติ ได้แก่ ผู้นำออกกำลังกายและดูแลการออกกำลังกายของนักเรียน อ่านข่าวสารด้านสุขภาพ ดูแลการแปร่งฟันหลังอาหารกลางวัน ดูแลความสะอาดของโรงอาหาร

องค์ประกอบ 3 โครงการร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน จากการตรวจสุขภาพนักเรียนโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขพบนักเรียนหญิงเป็นเหา ประกอบกับโรงเรียนมีนโยบายส่งเสริมให้นักเรียนและประชาชนได้ออกกำลังกาย จึงส่งผลให้เกิดโครงการร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน 2 โครงการ คือ โครงการกำจัดเหาและโครงการลานกีฬาและส่งเสริมพัฒนาการ โดยผู้-

ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์กำจัดเหา ให้แก่บุตรหลาน และสมาชิกในชุมชนช่วยกันตัดหญ้า ในสนามกีฬาเป็นประจำทุกเดือน

องค์ประกอบ 4 การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อสุขภาพ ผลสำรวจสุขภาพิบาลสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน สิ่งที่ต้องปรับปรุง คือ ความสะอาดและการกำจัดน้ำเสีย โรงเรียนได้จัดโครงการโรงเรียนสะอาดที่ทำอยู่เดิมต่อ เนื่องจากทำได้ทันทีโดยใช้งบประมาณไม่มาก แต่ได้ปรับวิธีการดำเนินงานใหม่ โดยเปลี่ยนจุดที่ตั้งถังขยะ กำหนดพื้นที่และนักเรียนที่รับผิดชอบดูแลความสะอาด และทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลายภายใต้การกำกับดูแลของผู้นำนักเรียนและครูเวรประจำวัน ส่วนการกำจัดน้ำเสีย โรงเรียนได้เสนอของบประมาณมาดำเนินการในปีถัดไป นอกจากนี้โรงเรียนได้สานต่อโครงการจัดสวนหย่อมและปลูกต้นไม้ ผลจากการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อบรรยากาศภายในโรงเรียนในระดับมาก

องค์ประกอบ 5 บริการอนามัยโรงเรียน ครูอนามัยโรงเรียนประสานงานกับเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยในการตรวจสุขภาพนักเรียน การทดสอบสายตา การทดสอบการได้ยิน การสอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ตรวจสุขภาพด้วยตนเอง การให้วัคซีนตามเกณฑ์ที่กำหนดแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 6 ครูประจำชั้นรับผิดชอบตรวจสุขภาพช่องปากนักเรียน ครูอนามัยโรงเรียนให้การดูแลรักษานักเรียนที่เจ็บป่วย ในรายที่เจ็บป่วยเกินความสามารถ จะส่งต่อไปปรับการรักษายังสถานีอนามัยและโรงพยาบาลในพื้นที่

องค์ประกอบ 6 สุขศึกษาในโรงเรียน โรงเรียนได้จัดกิจกรรมสุขศึกษาทั้งในหลักสูตร โดยบูรณาการผ่าน การสอนวิชาสุขศึกษาในทุกระดับชั้น และจัดกิจกรรมนอกหลักสูตร ได้แก่ ให้ความรู้ในเรื่องการเสริมสร้างพฤติกรรมสุขภาพตามแนวทางขั้นพื้นฐานของสุขบัญญัติแห่งชาติ การหลีกเลี่ยงยาเสพติด และการป้องกันการถูกล่วงละเมิดทางเพศ ให้ผู้นำนักเรียนอ่าน

ข่าวสารด้านสุขภาพในช่วงก่อนกินอาหารกลางวัน จัดทำป้ายนิเทศ รวมทั้งจัดโครงการมือสะอาด สุขภาพดี โครงการแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน โครงการหมอ-ฟันน้อย โครงการกำจัดเหา

องค์ประกอบ 7 โภชนาการและอาหารปลอดภัย โรงเรียนได้จัดโครงการอาหารกลางวัน นักเรียนทุกคนเข้าร่วมโครงการ วัตถุประสงค์ที่นำมาประกอบอาหารได้จากโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันของโรงเรียน และได้จัดนมให้นักเรียนดื่มก่อนกินอาหารกลางวัน รวมทั้งจัดหาน้ำสะอาดผสมไอโอดีน และยาเม็ดเสริมธาตุเหล็ก นอกจากนี้มีกิจกรรมส่งเสริมและเฝ้าระวังภาวะโภชนาการของนักเรียน ได้แก่ ชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงนักเรียนภาคเรียนละ 2 ครั้ง นักเรียนที่มีภาวะโภชนาการพร่อง ได้รับการดูแลให้ดีขึ้นเพิ่มเติม นักเรียนที่มีภาวะโภชนาการเกินได้รับการดูแลให้การออกกำลังกาย มีตรวจภาวะขาดสารอาหารไอโอดีน จัดโครงการโรงเรียนปลอดอาหารขยะ โครงการเสริมสร้างความรู้ด้านโภชนาการ เช่น โครงการผู้นำนักเรียน อย.น้อย โครงการโรงเรียนอ่อนหวาน โครงการเด็กได้ไม่กินหวาน ในเรื่องสุขภาพอาหารโรงเรียนได้ปรับปรุงความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของโรงครัวโรงอาหารภาชนะ และอุปกรณ์ที่ใช้ ตรวจสุขภาพประจำปีของแม่ครัว ส่วนการกำจัดน้ำเสียไม่ได้ทำการปรับปรุง เนื่องจากต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการ

องค์ประกอบ 8 การออกกำลังกาย กีฬา และนันทนาการ โรงเรียนมีสนามฟุตบอล สนามวอลเลย์บอล และตระกร้อ สนามเปตอง และเปิดโอกาสให้ชุมชนใช้สนามกีฬาของโรงเรียนออกกำลังกายได้ช่วงหลังเลิกเรียนและวันหยุดราชการ มีอุปกรณ์ออกกำลังกายได้แก่ ลูกฟุตบอล ลูกวอลเลย์บอล ลูกเปตอง ลูกตระกร้อ ห่วงยาง นักเรียนอนุบาลมีสนามเด็กเล่นอยู่ด้านข้างอาคารเรียน มีเครื่องเล่น ได้แก่ ชิงช้า ที่ปั่นปาย โรงเรียนได้ให้นักเรียนฝึกกายบริหารในตอนเช้าก่อนเข้าห้องเรียนทุกวัน ๆ ละ 20 นาที โดยมีผู้นำนักเรียนเป็นผู้นำออกกำลังกาย มีการจัดตั้งชมรมวอลเลย์บอลและชมรม

อนุรักษ์ต้นไม้ มีการทดสอบสมรรถภาพของนักเรียน นักเรียนที่ไม่ผ่านการทดสอบได้รับคำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไข

องค์ประกอบ 9 การให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม โรงเรียนใช้แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) ในการคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงนักเรียนปีละครั้ง โดยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 ครูประจำชั้นเป็นผู้สำรวจพฤติกรรมนักเรียน ส่วนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ให้ทำแบบประเมินด้วยตนเอง นักเรียนที่มีปัญหาได้รับการดูแลและติดตามจากครูประจำชั้นและผู้ปกครอง

องค์ประกอบ 10 การส่งเสริมสุขภาพบุคลากรในโรงเรียน บุคลากรโรงเรียนทุกคนได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี ได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพจากการอ่านข่าวของผู้นำนักเรียน ป้ายนิเทศ ดุโทรทัศน์ ฟังวิทยุภายในโรงเรียนมีการติดป้ายห้ามสูบบุหรี่ในโรงเรียน และขอความร่วมมือจากบุคลากรโรงเรียนและผู้ปกครองในการงดสูบบุหรี่และดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ในบริเวณโรงเรียน

3. คะแนนผลการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพภายหลังการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาโรงเรียนเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ พบว่า คะแนนการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพภายหลังสร้างกระบวนการเรียนรู้เพิ่มขึ้นจากก่อนสร้างกระบวนการเรียนรู้ในทุกองค์ประกอบ

วิจารณ์

ผลของการสร้างกระบวนการเรียนรู้ต่อการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียนผ่านการประเมินเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทอง และการดำเนินงานในทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับดีมาก อธิบายได้ว่ากระบวนการเรียนรู้เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุปัญหา หาแนวทางแก้ไข และนำไปปฏิบัติ พร้อมกับทบทวนวิเคราะห์ผลที่ได้เพื่อหาทางแก้ไขต่อไป⁽⁶⁾ และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้และเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน⁽⁴⁾ ในการศึกษาครั้งนี้ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในขั้นเตรียมความพร้อม โรงเรียนได้ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับโรงเรียนที่ผ่านการประเมินเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทอง และในขั้นเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โรงเรียนได้ประเมินสภาพการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ระบุปัญหาที่ต้องปรับปรุงแก้ไข กำหนดกิจกรรม/โครงการที่จะแก้ไขปัญหาดำเนินการกิจกรรม/โครงการ ติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรม/โครงการ และปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังมีความบกพร่องก่อนรับการประเมินโรงเรียน ด้วยเหตุนี้การสร้างกระบวนการเรียนรู้จึงส่งผลให้การดำเนินงานทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับดีมาก และโรงเรียนผ่านการประเมินเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทอง

ผลการดำเนินงานในแต่ละองค์ประกอบ

องค์ประกอบ 1 นโยบายของโรงเรียน โรงเรียนได้แต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียน จัดทำนโยบายส่งเสริมสุขภาพ และประชาสัมพันธ์นโยบายสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานองค์ประกอบนโยบายของโรงเรียนที่กำหนด ให้มีการดำเนินการใน 2 ส่วนหลัก คือ 1) การกำหนดนโยบายส่งเสริมสุขภาพ โดยขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้นโยบายได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนและการประกาศนโยบายส่งเสริมสุขภาพ และ 2) การถ่ายทอดนโยบายสู่ผู้ปฏิบัติและผู้เกี่ยวข้องให้รับทราบเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ⁽²⁾ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของวรรณิ ปิยะนุช และพิมพ์ศิริ⁽⁷⁾ เรื่อง การพัฒนาโรงเรียนสู่โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทอง ที่พบว่าโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทองมีการแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมสุขภาพ กำหนดนโยบายส่งเสริมสุขภาพ และถ่ายทอดนโยบายไปสู่ครู นักเรียน ผู้ปกครอง

องค์ประกอบ 2 การบริหารจัดการในโรงเรียน โรงเรียนใช้กลวิธีสร้างการมีส่วนร่วมของครูนักเรียนและผู้ปกครองในการกำหนดกิจกรรม/โครงการและการ

ดำเนินงาน มีการประเมินผลทั้งในระหว่างและเมื่อสิ้นสุดการจัดกิจกรรม/โครงการ สอดคล้องกับแนวทางในการบริหารจัดการในโรงเรียนที่กำหนดให้มีการดำเนินงานหลัก 3 เรื่อง คือ การจัดทำแผนงาน/โครงการส่งเสริมสุขภาพ การจัดองค์ประกอบรับแผนงาน/โครงการส่งเสริมสุขภาพ และการนิเทศติดตามประเมินผล⁽²⁾ ประกอบกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ จะทำให้ชุมชนเกิดความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของโครงการ⁽⁸⁾ ก่อให้เกิดความร่วมมือกับโรงเรียน สอดคล้องกับผลการศึกษาของวรรณิ และคณะ⁽⁷⁾ ที่พบว่า โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทองใช้หลักการร่วมคิดในการกำหนดโครงการส่งเสริมสุขภาพและร่วมทำในการดำเนินโครงการ และการศึกษาของอารีย์⁽⁸⁾ เรื่อง ปัจจัยส่งเสริมและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ที่พบว่าโรงเรียนที่ศึกษามีการใช้กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของครู นักเรียน ผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่สาธารณสุข คนในชุมชน และตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการโรงเรียน

องค์ประกอบ 3 โครงการร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน โครงการร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนมี 2 โครงการ คือ โครงการกำจัดเหา และโครงการลานกีฬาและส่งเสริมพัฒนาการ ทั้งนี้เนื่องจากโครงการดังกล่าวยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยโครงการกำจัดเหาเป็นโครงการแก้ไขปัญหาสุขภาพของนักเรียน ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือของผู้ปกครอง ส่วนโครงการลานกีฬาและส่งเสริมพัฒนาการ เป็นโครงการปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อสุขภาพของนักเรียน ซึ่งต้องพึ่งกำลังคนจากชุมชน เนื่องจากโรงเรียนมีข้อจำกัดด้านบุคลากรแต่มีความพร้อมด้านเครื่องมือ สอดคล้องกับการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพจากการศึกษาของอารีย์⁽⁹⁾ ที่พบว่าผู้ปกครองมีส่วนร่วมในโครงการกำจัดเหาและชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยซ่อมอุปกรณ์ เครื่องเล่นเด็ก

องค์ประกอบ 4 การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อสุขภาพ โรงเรียนได้จัดโครงการโรงเรียนสะอาด

โดยเปลี่ยนจุดที่ตั้งถังขยะ กำหนดพื้นที่และนักเรียนที่รับผิดชอบดูแลความสะอาด และทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลายภายใต้การกำกับดูแลของผู้นำนักเรียน และครูเวรประจำวัน สอดคล้องกับแนวทางการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อสุขภาพที่ต้องดำเนินการใน 2 ส่วนหลัก คือ การจัดการ ควบคุม ดูแลปรับปรุงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพให้ถูกสุขลักษณะ และการจัดการสิ่งแวดล้อมทางสังคมในโรงเรียนที่มีผลต่อสุขภาพจิตของนักเรียนและบุคลากร ซึ่งบรรยากาศทางสังคมที่ดีเกิดจากการที่สมาชิกในสังคมได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน⁽²⁾ สอดคล้องกับการ ศึกษาของอารีย์⁽⁹⁾ และระเบียบ⁽¹⁰⁾ เรื่อง การดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เอื้อต่อการเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ที่พบว่าโรงเรียนมีการจัดการสิ่งแวดล้อมทางกายภาพให้มีความสะอาดและปลอดภัย ส่วนการกำจัดน้ำเสีย โรงเรียนได้เสนอของบประมาณมาดำเนินการในปีถัดไป แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนได้ตระหนักถึงการจัดการ ควบคุม ดูแล ปรับปรุงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพให้ถูกสุขลักษณะ แต่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ

องค์ประกอบ 5 บริการอนามัยโรงเรียน ครูอนามัยโรงเรียนเป็นผู้ให้การดูแลรักษาเบื้องต้นแก่นักเรียนที่เจ็บป่วย และประสานงานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการตรวจสุขภาพนักเรียน ทดสอบสายตาและการได้ยิน การตรวจสุขภาพด้วยตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 การให้วัคซีนแก่นักเรียนชั้นประถมปีที่ 1 และ 6 การส่งต่อนักเรียน สอดคล้องกับแนวทางการบริการอนามัยโรงเรียนที่ประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก คือ การตรวจสุขภาพนักเรียน การเฝ้าระวังภาวะสุขภาพ และการจัดบริการรักษาพยาบาลเบื้องต้น⁽²⁾ โดยงานส่งเสริมสุขภาพนักเรียน เป็นงานในหน้าที่รับผิดชอบของบุคลากรสาธารณสุข⁽¹¹⁾ สอดคล้องกับการศึกษาของอารีย์⁽⁹⁾ ที่พบว่าโรงเรียนอาศัยการมีส่วนร่วมจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในเรื่อง การตรวจสุขภาพนักเรียน การเฝ้าระวังภาวะสุขภาพ การให้วัคซีน การส่งต่อนักเรียนเพื่อรับการรักษา

องค์ประกอบ 6 สุขศึกษาในโรงเรียน

โรงเรียนได้จัดกิจกรรมสุขศึกษาทั้งในและนอกหลักสูตร ในหลักสูตรได้บูรณาการในการสอนวิชาสุขศึกษาทุกระดับชั้น ส่วนกิจกรรมนอกหลักสูตร ได้จัดกิจกรรมการให้ความรู้ทางสุขภาพในรูปแบบต่าง ๆ สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานสุขศึกษาในโรงเรียนที่ประกอบ ด้วย 2 ส่วน คือ การให้ความรู้และสร้างเสริมเจตคติตามสุขบัญญัติแห่งชาติ และการฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะที่จำเป็น⁽²⁾ โดยเนื้อหาสุขบัญญัติได้มีการบูรณาการในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต⁽¹²⁾ สอดคล้องกับการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของอารีย์⁽⁹⁾ และระเบียบ⁽¹⁰⁾ ที่พบว่าโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมสร้างพฤติกรรมสุขภาพให้สอดคล้องกับสุขบัญญัติแห่งชาติ

องค์ประกอบ 7 โภชนาการและอาหารปลอดภัย โรงเรียนมีโครงการอาหารกลางวัน จัดนมเป็นอาหารเสริมให้นักเรียน จัดน้ำสะอาดผสมไอโอดีน และยาเม็ดเสริมธาตุเหล็ก รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมและเฝ้าระวังภาวะโภชนาการของนักเรียน ทั้งนี้เนื่องจากโภชนาการในโรงเรียนเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการดำเนินงานโภชนาการและอาหารปลอดภัย ซึ่งโรงเรียนต้องจัดให้มีโครงการอาหารกลางวัน มีการให้ความรู้เรื่องโภชนาการ ประเมินภาวะโภชนาการนักเรียนและแก้ปัญหาด้านโภชนาการของนักเรียน⁽²⁾ และรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน และโครงการนมโรงเรียน รวมทั้งโรงเรียนมีโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน และโครงการส่งเสริมโภชนาการสุขภาพอนามัยแม่และเด็กในถิ่นทุรกันดาร ซึ่งเป็นโครงการในพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ⁽¹³⁾ จึงส่งผลให้โรงเรียนดำเนินงานโภชนาการในโรงเรียนได้ตามตัวชี้วัดที่กำหนด

โรงเรียนได้ปรับปรุงสุขาภิบาลอาหารในด้านความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสถานที่ ภาชนะและอุปกรณ์ที่ใช้ มีการตรวจสุขภาพประจำปีของแม่ครัว

รวมทั้งจัดโครงการโรงเรียนปลอดอาหารขยะ การให้ความรู้ด้านโภชนาการ ทั้งนี้เนื่องจากสุขาภิบาลอาหารเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการดำเนินงานโภชนาการและอาหารปลอดภัย ซึ่งโรงเรียนต้องจัดให้มีการสำรวจสุขาภิบาลอาหารในโรงเรียน และปรับปรุงให้ได้มาตรฐาน รวมทั้งควบคุมดูแลด้านความปลอดภัยของอาหาร⁽²⁾ ส่วนการปรับปรุงเรื่องการกำจัดน้ำเสียนั้น เนื่องจากต้องอาศัยงบประมาณ ทำให้โรงเรียนไม่สามารถดำเนินการได้ทันในปีการศึกษา 2551 สอดคล้องกับการศึกษาของอารีย์⁽⁹⁾ ที่พบว่าโรงเรียนมีการประเมินภาวะโภชนาการของนักเรียน ติดตามดูแลนักเรียนที่มีปัญหาด้านโภชนาการ ให้ความรู้ด้านโภชนาการ จัดโครงการอาหารกลางวัน โครงการปลอดน้ำอัดลม ขนมสладด์

องค์ประกอบ 8 การออกกำลังกาย กีฬา และนันทนาการ โรงเรียนมีสนามเด็กเล่นและสนามกีฬา พร้อมอุปกรณ์สำหรับการออกกำลังกาย และจัดโครงการออกกำลังกาย โดยมีผู้นำนักเรียนส่งเสริมสุขภาพเป็นแกนนำในการออกกำลังกาย จัดตั้งชมรมวอลเลย์บอล รวมทั้งมีการทดสอบสมรรถภาพของนักเรียน สอดคล้องกับการดำเนินงานในองค์ประกอบ การออกกำลังกาย กีฬา และนันทนาการ ที่ประกอบด้วย 2 แนวทางหลัก คือ การจัดสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการออกกำลังกาย และการพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย⁽²⁾ โดยโรงเรียนมีเนื้อที่ 33 ไร่ 3 งาน⁽¹³⁾ ทำให้สามารถใช้พื้นที่เป็นสนามกีฬาได้อย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งต่างจากการศึกษาของอารีย์⁽⁹⁾ ที่พบว่า โรงเรียนที่ศึกษาไม่มีสนามกีฬา ต้องใช้พื้นที่ของวัดเป็นสถานที่ให้นักเรียนได้ออกกำลังกาย

องค์ประกอบ 9 การให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม โรงเรียนใช้แบบประเมินพฤติกรรมเด็กในการคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงนักเรียน และนักเรียนที่มีปัญหาได้รับการดูแลและติดตามจากครูประจำชั้นและผู้ปกครอง ทั้งนี้เนื่องจากการสำรวจพฤติกรรมด้วยแบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) สามารถสำรวจได้ทั้งโดยครู ผู้ปกครอง หรือนักเรียน⁽¹⁴⁾ จึงทำให้เกิดความคล่องตัว และโรงเรียนมีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

อยู่แล้ว เช่น มีครูประจำชั้นและครูฝ่ายปกครองรับผิดชอบการดูแลพฤติกรรมของนักเรียน มีชั่วโมงโฮมรูม มีการประชุมผู้ปกครองและจดหมายสื่อสารกับผู้ปกครอง

องค์ประกอบ 10 การส่งเสริมสุขภาพบุคลากรในโรงเรียน บุคลากรของโรงเรียนทุกคนได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี และได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ โรงเรียนได้กำหนดให้โรงเรียนเป็นเขตปลอดบุหรี่ด้วยการติดป้ายห้ามสูบบุหรี่ และขอความร่วมมือจากบุคลากรโรงเรียนและผู้ปกครองในการงดสูบบุหรี่และดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ในบริเวณโรงเรียน ทั้งนี้เนื่องจาก 1) ระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 20 บทที่ 5 การตรวจโรคแก่ข้าราชการตำรวจประจำปี กำหนดให้ข้าราชการตำรวจเข้ารับการตรวจสุขภาพประจำปี⁽¹⁵⁾ 2) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ไม่สูบบุหรี่ พ.ศ. 2535 กำหนดให้โรงเรียนเป็นสถานที่ห้ามสูบบุหรี่⁽²⁾ และ 3) การดำเนินงานในองค์ประกอบการส่งเสริมสุขภาพบุคลากรในโรงเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคลากรปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องสุขภาพ การร่วมมือของบุคลากรจึงถือเป็นมาตรการสำคัญที่จะช่วยให้บรรลุผล สอดคล้องกับการศึกษาของอารีย์⁽⁹⁾ ที่พบว่าบุคลากรในโรงเรียนที่ศึกษาทุกคนมีการตรวจสุขภาพประจำปี และกำหนดให้โรงเรียนเป็นเขตปลอดบุหรี่ และยาเสพติด

คะแนนผลการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพภายหลังการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาโรงเรียนเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพเพิ่มขึ้นจากก่อนสร้างกระบวนการเรียนรู้ในทุกองค์ประกอบ ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ เป็นการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอนหรือการใช้วิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ โดยการเรียนรู้เป็นทั้งผลลัพธ์ คือ เป้าหมายและวิธีการที่นำไปสู่เป้าหมาย⁽¹⁶⁾ การศึกษาครั้งนี้โรงเรียนได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการพัฒนาโรงเรียนกับโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทอง ทำให้โรงเรียนทราบแนวทางในการพัฒนาโรงเรียน ซึ่งเครือข่ายโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพจะช่วยให้โรงเรียนต่าง ๆ

มีการประสานและทำกิจกรรมร่วมกัน โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จสามารถสนับสนุนเผยแพร่ความรู้และแนวทางการดำเนินงานให้แก่โรงเรียนอื่น ๆ ได้⁽¹⁷⁾ และได้การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง โดยโรงเรียนได้ประเมินตนเองตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ กำหนดเป้าหมายการดำเนินงานในแต่ละองค์ประกอบ ดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาโรงเรียนให้ได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผลจากกระบวนการเรียนรู้ข้างต้น จึงส่งผลให้คะแนนการดำเนินงานหลังสร้างกระบวนการเรียนรู้ในตัวชี้วัดส่วนใหญ่เพิ่มขึ้นจากก่อนสร้างกระบวนการเรียนรู้

สรุป

การสร้างกระบวนการเรียนรู้จากเครือข่ายและการปฏิบัติจริง ส่งผลให้โรงเรียนมีการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพทั้ง 10 องค์ประกอบอยู่ในระดับดีมาก และโรงเรียนผ่านการประเมินเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทอง ดังนั้น บุคลากรสาธารณสุขควรส่งเสริมให้โรงเรียนในเขตพื้นที่เดียวกันรวมตัวกันเป็นเครือข่ายโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ และจัดให้มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ ปรับความคิดและวิธีการดำเนินงาน และในการพัฒนาโรงเรียนนั้น บุคลากรสาธารณสุขควรแสดงบทบาทเป็นวิทยากรกระบวนการ เพื่อสร้างการเรียนรู้และความเข้มแข็งให้แก่โรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

1. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย; 2542.
2. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. คู่มือการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพฉบับปรับปรุง. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย; 2546.
3. สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. เกณฑ์

- มาตรฐานการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (ฉบับปรับปรุง). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย; 2548.
4. อุดลย์ วัชรวิฑูณ. การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาภิมาณ (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). คณะครุศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2543.
 5. ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา. ผลการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพประจำปี 2550; สงขลา: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา; 2550.
 6. สีสวรรณ์ นาคทรพรพ. การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในเอกสารสืบเนื่องจากการประชุมเรื่องการศึกษากับการวิจัยเพื่ออนาคตของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย; 2539.
 7. วรณิ จันทร์สว่าง, ปิยะนุช จิตตบุญ, พิมพ์ศา ศักดิ์สองเมือง. การพัฒนาโรงเรียนสู่โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทอง : บทเรียนความสำเร็จของโรงเรียน 3 แห่ง. วารสารวิชาการสาธารณสุข 2552; 18(1):84-95.
 8. ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. การมีส่วนร่วมของประชาชน. วารสารการพัฒนาชุมชน 2531; 27(2):24-30.
 9. อารีย์ ดำนประสิทธิ์. ปัจจัยที่ส่งเสริมและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). คณะศึกษาศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย. นครปฐม: สถาบันราชภัฏนครปฐม; 2546.
 10. ระเบียบ บัวคำขาว. การดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เอื้อต่อการเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). คณะศึกษาศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2544.
 11. โครงการสวัสดิการวิชาการ สถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. อนามัยชุมชน เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: ยุทธรินทร์; 2540.
 12. สุมล เลี่ยมทอง. ผลของโปรแกรมการมีส่วนร่วมของโรงเรียนครอบครัว และหน่วยงานสาธารณสุขต่อพฤติกรรมด้านอนามัยส่วนบุคคลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต). คณะพยาบาลศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์; 2543.
 13. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านบาโรย. แผนพัฒนากลยุทธ์ปี 2551-2553. สงขลา: กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 43; 2546.
 14. สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ). [สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2552]; Available from URL: <http://www.nph.go.th/test/sdq/sdq1.html>
 15. ฝ่ายวิชาการศูนย์สุขภาพจิต. ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สุขภาพจิต; 2542.
 16. ทิศนา แคมมณี, พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, ชนาธิป พรกุล. กระบวนการเรียนรู้ ความหมาย แนวทางการพัฒนา และปัญหาข้อใจ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ; 2545.
 17. นิภา วีระกิตติกุล. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสำเร็จของการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต). คณะพยาบาลศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์; 2550.

**Abstract The Effect of Learning Process Establishment on the Development to the Health-Promoting School: A Case Study of a School under Border Patrol Police Bureau
Wanee Chansawang, Piyanuch Jittanoon, Pimpisa Saksornmuang**

Public Health Nursing Department, Faculty of Nursing, Prince of Songkla University
Journal of Health Science 2010; 19:137-47.

The objective of this study was to determine the effect of learning process establishment on the development to a health-promoting school. The study setting was schools which had not yet been granted health-promoting school status. One school under border patrol police bureau was purposively selected based on the determination of its administrative team to improve the school condition to meet the criteria of health-promoting school. The study instrument was the learning process establishment for health-promoting school development which was comprised of three major stages; 1) preparation stage, prioritizing on understanding the concept and the process of health-promoting school development and exchanging experience with and learning from schools approved as gold medal health-promoting school, 2) learning stage, emphasizing on learning from actual practice regarding the process of health-promoting school development, and 3) evaluation stage, focusing on the outcome of the development in which the school was assessed according to the health-promoting school criteria. Supportive data was collected after the completion of learning process establishment from interviews with school administrative and health teacher, observation, and review of document relating to the development and evaluation outcome. The data was validated using triangulation method and analyzed using content analysis.

The results revealed that after the application of learning process establishment, the scores of the school on all health-promoting school components were higher than those before the introduction of learning process establishment. The level of all health-promoting school components were at a very good level and the school has been approved by the district evaluation committee to be a gold medal health promoting school.

Key words: learning process establishment, health promoting school